

Zsidó vallás és kultúra 2.

(BBN-HEB11-222, BBN-VAL11-131:5 BMA-VALD-458:3,
BMA-VALD-506.07, BMA-VALD17-203.02, BBV-202.17, BMVD-202.17)

Zsidó rítusok és zsinagógai liturgia (BBN-BIB-612)

6. Ómer-számlálás, sávuot. Cionista ünnepek. Böjtök.

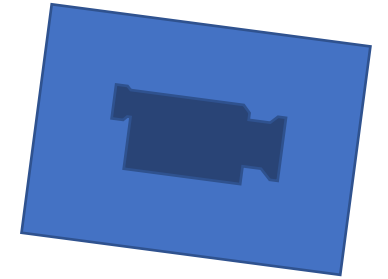
2021. április 15.

Biró Tamás

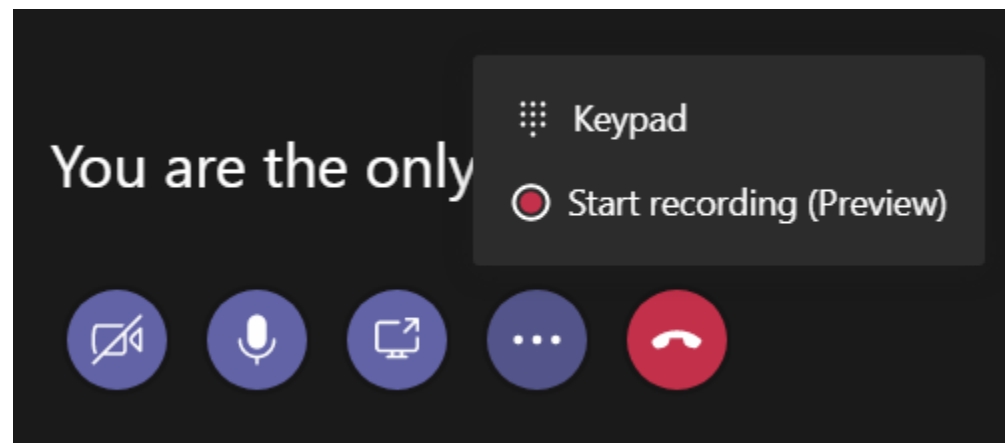
ELTE BTK Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék, biro.tamas@btk.elte.hu

Figyelem, felvétel indul!

- Azok is meghallgathatják, akik nem tudnak részt venni a szinkron előadáson.
- Előadás visszahallgatható a vizsgára való készülés során.
- Kérem, aki nem szeretne látszódni a felvételen, az állítsa le a videóját, halkítsa le a mikrofonját. Aki nem így tesz, az beleegyezik abba, hogy felvétel készül róla.

ELTE BTK Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék

Weboldal: <http://hebraisztika.elte.hu/site/>

- Keleti nyelvek és kultúrák alapszak, hebraisztika szakirány (BA)
- Hebraisztika MA
- Hebraisztika-judaisztika PhD
- Minorok:
 - Judaisztika diszciplináris minor
 - Hebraisztika diszciplináris minor
 - Bibliatudomány diszciplináris minor.

Praktikus dolgok:

- A kurzus honlapja: <http://birot.web.elte.hu/courses/2021-jiddiskajt2/>
<http://birot.web.elte.hu/jiddiskajt/> *(a félév végéig)*
- Teams csoport: *Course 2020/21/2 BBN-HEB11-222 01 - Zsidó vallás és kultúra 2.*
- Biró Tamás: biro.tamas@btk.elte.hu,
<http://www.birot.hu/>, <http://birot.web.elte.hu/>
- Fogadóóra: csütörtök 14:00 – 15:30, emailes egyeztetés alapján.
- Pótóra, ha elmaradnának órák.

Követelmények:

A létszám és a digitális forma miatt a Neptunban meghirdetett követelményrendszerhez képest módosult!

Lásd itt: <http://birot.web.elte.hu/courses/2021-jiddiskajt2/Jiddiskajt-2-leiras.pdf>

- Jegyszerzés:

- A félév során a Teams-en keresztül beadandó feladatok (max. $10 \times 5\% = 50\%$).
 - Hetente 10 pont = a jegy 5%-a.
Félév során max. 10 alkalommal max. 10 pont = max. 100 pont.
 - Tizenkettőből minimálisan öt beadása kötelező a jegyszerzéshez.
 - Ha valaki több mint tíz alkalommal adja be, a legjobb tíz beadandó számít.
- Félév végén zárthelyi dolgozat (max. 100 pont, 50%) – *valamilyen technika segítségével*.
 - A teszten minimálisan 40%-os teljesítmény kell a jegyszerzéshez.

Kérdések az eddigiekkel kapcsolatban?

Az ómer-számlálás

סְפִירַת הָעֹמֶר

Omer-számlálás

סְפִירָה / סְפִירַת הָעֶמֶר szefirat ha-omer / szefira

- Mezőgazdasági:

1 omer-nyi (űrmérték, 'kéve') gabona (árpa) áldozata, első aratásból (Lev 23,9ff).

*És szólt az Örökkévaló Mózeshez, mondván: Szólj Izrael fiaihoz és mondd nekik: Ha bementek az országba, amelyet nektek adok, és learatjátok termését, akkor vigyétek el az ómert, aratásotok elsejét, a paphoz. **És lengesse az ómert** az Örökkévaló színe előtt, kedves fogadtatásul számotokra; **az ünnep másnapján** lengesse azt a pap. És készítetek, amely napon lengetitek az omert, egy ép juhot; egyévest; égő-áldozatul az Örökkévalónak. És ételáldozatát, két tized lánglisztet, olajjal elegyítve, tűzáldozatul az Örökkévalónak, kellemes illatul: és italáldozatául bort, egy negyed hint. És kenyeret, meg pörkölt gabonaszemeket és nyers gabonaszemeket ne egyetek ugyan e napig, amíg nem hoztátok Istenetek áldozatát; örök törvény ez nemzedékeiteknek, minden lakóhelyeiteken.*

*És számoljátok magatoknak a napokat **az ünnep másnapjától**, attól a naptól, midőn hoztátok a lengetés ómerjét: hét teljes hét legyen. A hetedik hét után való napig számoljátok ötven napot, akkor mutassatok be új lisztáldozatot az Örökkévalónak.*

Omer-számlálás

סְפִירָה / סְפִירַת הָעֹמֶר
szefirat ha-omer / szefira

- 7 × 7 napot kell számolni (סְפִירָה) a „sabbat” → ünnep másnapjától, majd a rákövetkező nap **savuot** ünnepe (Lev 23,15-16).
- Este, teljes sötétedés után számolás (pl. *maariv* keretében), külön áldással.
- (A 2. héttől) a hetek és napok számát is meg kell említeni:
Ma van az ómer 18. napja, ami 2 hét és 4 nap az ómerban.
- Gyászidőszak (minhágtól függ: végig / ros hodes ijgartól / 33 napig / cionista kivételek): részleges böjti jelleg: esküvő tilalma, hajvágás, zene.
- Rajna-menti közösségek pusztulása: 1. és 2. keresztes hadjárat (1096, 1146).
- *Pirké avot* (a Misna egy traktátusa) olvasása szombat délután.

Omer-számlálás

Ómerszámláló könyvecskék és tekercs a Magyar Zsidó Múzeum gyűjteményéből (<http://collections.milev.hu/>)

Lag ba-omer

ל"ג בְּעוֹמֵר

- Az omerszámlálás 33. napja: $\text{ל} L = 30 + \text{ג} G = 3$.
A fix naptárban: ijár 18.
- Ekkor ért véget a Rabbi Akiváék elleni „járvány”. (24.000 áldozat, mert „nem tisztelték egymást eléggé”. A Bar-Kochba felkelés kódolt emléke?)
- Kabbalisták: *hillula*, Simon bar Jokhaj *jarcájt*-ja (halálozási évfordulója).
- Minhag, halakha: „Félünnep”-jellegű
 - Gyász-szokások felfüggesztése: esküvő, tánc, zene, hajvágás.
 - Kabbalisták: óriási ünnepségek Meronban (Cfat mellett), *halaka*.
 - Tábortűz.

Pészah séni פסח שני második pészah (ijjar 14)

Num 9,1–14: És szólt az Örökkévaló Mózeshez Szináj pusztájában, a második évben, miután kivonultak Egyiptom országából, **az első hónapban**, mondván: Készítsék el Izrael fiai a peszách áldozatot a maga idejében. **A tizennegyedik napon** e hónapban, estefelé készítsétek el azt a maga idejében, minden rendeletei szerint készítsétek el azt És szólt Mózes Izrael fiaihoz, hogy készítsék el a peszácháldozatot. És elkészítették a peszácháldozatot az első hónapban, tizennegyedik napján a hónapnak, estefelé, Szináj pusztájában; mind aszerint, amint parancsolta az Örökkévaló Mózesnek, úgy cselekedtek Izrael fiai.

De voltak férfiak, kik tisztátalanok voltak emberi holttest által és nem készíthették el a peszácháldozatot azon a napon; azért odaléptek Mózes elé és Áron elé azon a napon, és mondták neki azok a férfiak: Mi tisztátalanok vagyunk emberi holttest által, miért vonassék meg tőlünk, hogy bemutassuk az Örökkévaló áldozatát a maga idejében, Izrael fiai között? És mondta nekik Mózes: Álljatok itt, hadd halljam, mit parancsol az Örökkévaló felőletek. És szólt az Örökkévaló Mózeshez, mondván: Szólj Izrael fiaihoz, mondván: Bárki, ha tisztátalan lesz holttest által, vagy messze úton lesz, nálatok vagy nemzedékeiteknél, és készítene peszácháldozatot az Örökkévalónak, **a második hónapban, a tizennegyedik napon**, estefelé készítsék el azt; kovásztalan kenyérrel és keserű füvekkel egyék azt meg; ne hagyjanak belőle reggelig és csontot ne törjenek össze benne, a peszácháldozat minden törvénye szerint készítsék el azt. A férfiú pedig, aki tiszta és úton nem volt és elmulasztja elkészíteni a peszácháldozatot, irtassék ki az a személy az ő népe közül; mert az Örökkévaló áldozatát nem mutatta be a maga idejében, vétkét viselje az a férfiú. Ha pedig tartózkodik nálad idegen és készít peszácháldozatot az Örökkévalónak, amilyen a peszácháldozat törvénye és rendelete, aszerint készítse el; egy törvény legyen számotokra, meg az idegen és az ország szülötte számára.

Modern ünnepek

Modern izraeli ünnepek

Vallásos cionista alapú állami ünnepek (1950-es évektől):

- Niszan 27: *jom ha-soa (ve-ha-gvura)* – a holokauszt emléknapja.
(A varsói gettólázadás emlékére: a hősi ellenállás ünneplése.)
- Ijjar 4: *jom ha-zikkaron* – Izrael háborúiban elesettek emléknapja.
- Ijjar 5: *jom ha-acmaut* – Izrael Állam függetlenségi napja (1948).
- Ijjar 28: *jom Jerusalajim* – Jeruzsálem újraegyesítésének napja (1967).

Május 15.:

al nakba ('a katasztrófa')

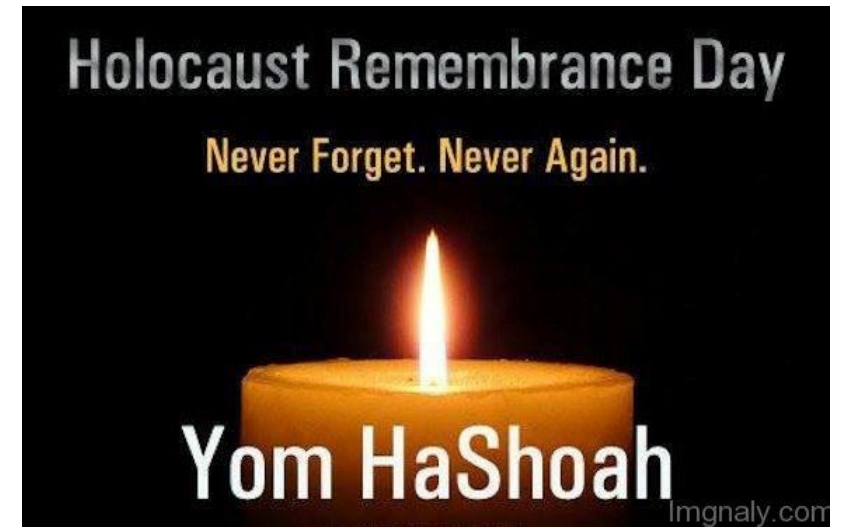
gyásznapi nap a palesztinok számára

Modern izraeli ünnepek

- A civil vallás rituális formái:
 - Állami megemlékezés Yad Vashemben, ill. a Siratófalnál.
 - Sziréna; állami díjak átadása; ...
 - Izraelben Jom ha-acmaut munkaszüneti nap (szekuláris értelemben).
- A „vallási vallás” formái:
 - „Bánatból öröm”-narratívák. Hétnapos ünnepekkel analógia.
 - Győzelem narratíva: analógia purimmal és hanukával?
 - liturgia kialakításának kísérlete (Hallel?).

Jom ha-soa

*A sárga gyertya:
egy napjainkban elterjedő szokás*

*Hat fáklya meggyújtása az állami
ünnepségen a hatmillió áldozat emlékére*

Jom ha-soa

A sárga gyertya valaki emlékére (megosztva a Facebookon): egy napjainkban elterjedő szokás?

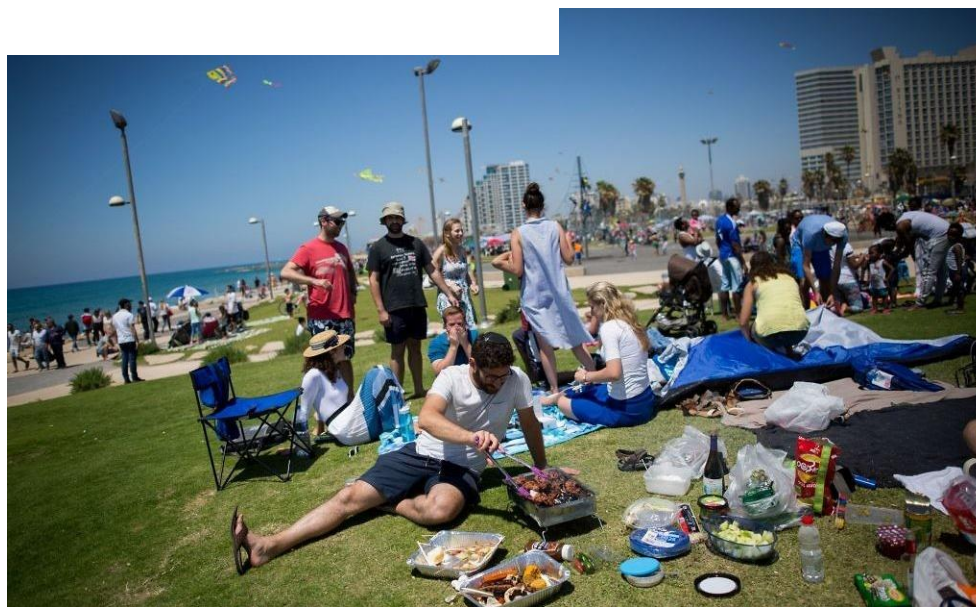
Jom ha-zikkaron

Jom ha-acmaut

barbecue
(„al ha-es”)

A vészorszak (új elnevezések: holokauszt, soá) emléknapijai

A közösségi gyász, traumafeldolgozás, emlékezetpolitikai, ritualizáció formái:

(Más országokban más emléknapiok: pl. május 4-e Hollandiában *Nationale Dodenherdenking*.)

- Ádár 24-e: német bevonulás (1944) (Országos Rabbi Egyesület, 1946 körül, rövid ideig).
- Szivan 20-a: vidéki deportálások (1944) (magyarországi ortodox rabbinátus, 1946 körül), Blois-i vérvád (1171) → Hmelnyickij-féle kozák pogromok (1648/49) → 1944.
- Tévét 10-e: hagyományos böjtnap (Izrael Főrabbinátus 1949–1951-ig).
- Ijjar 4.: *Jom hasoa ve ha-gevura*: varsói gettólázadás emléknapija eltolva (Kneszet, 1951).
- Április 16-a: a holokauszt magyarországi áldozatainak emléknapija – a gettósítás kezdete 1944-ben (magyar kormány, 2000-ben)
- Január 27-e: a holokauszt nemzetközi emléknapija – az auschwitzi koncentrációs tábor felszabadítása (1945) (az ENSZ közgyűlése, 2005.)

Savuot

שבועות

Zarándokünnepek: peszah, savuot, szukkot (+ smini aceret)

Deut 16,16-17: *Háromszor az évben jelenjék meg minden férfi közüled az Örökkévaló, a te Istened színe előtt azon a helyen, amelyet kiválaszt: a kovásztalan kenyér ünnepén, a hetek ünnepén és a sátrak ünnepén. És ne jelenjék meg az Örökkévaló színe előtt üresen: ki-ki keze ajándéka szerint, az Örökkévaló a te Istened áldása szerint, amelyet adott neked.*

- Munkatiltalom az öt tórai ünnepen: 39 melakha, kivétel: *okhel nefes*.
(peszah, savuot, ros ha-sana, jom kippur, szukkot)
- Eruv tavsilin.
- Liturgia: tóraolvasás, Muszaf, Hallel, düchenolás, *jaale ve-javo*...

Savuot שבועות

- 7×7 nap ómer-számlálás után, 50. nap → sziván 6(-7)
A diaszpórában két nap.

- Zarándokünnep
- Aratás → zsengek (*bikkurim*) bemutatása
- Három jelentősége:

- חג הקציר *hag ha-kacir* 'az aratás ünnepe'
- חג ביכורים *hag ha-bikurim* 'zsengek ünnepe'
- חג השבועות *hag ha-savuot* 'a hetek ünnepe'
- זמן מתן תורתנו *zman matan toratenu* 'tóraadásunk ideje' (posztbiblikus)

Savuot

שבועות

Modern szekuláris átértelmezés a korai cionista korban: *bikkurim-felvonulás*

<https://www.israel21c.org/when-haifa-was-party-central-at-shavuot/>
<https://www.youtube.com/watch?v=kmNBaznx3CE&t=49s>

Savuot שבועות

<https://www.youtube.com/watch?v=ImykwyxL4nU>

(Egy okra visszavezethető, egymástól független szokások)

Tóraadás ünnepe, innen:

- Régen: kisgyermekoktatásának a kezdete
- Kabbalisták: *tikkun léel savuot* (תיקון ליל שבועות)
 - elterjed: első éjjel egész éjszaka tanulás (*tikkun léel savuot*)
- 20. században: *bat micva* (a tizenkét éves lányoknak)

Bat micva (Dohány utcai zsinagóga, 1960)

Forrás: Fortepan, adományozó: Bauer Sándor

Bat micva (Dohány utcai zsinagóga, 1960)

Forrás: Fortepan, adományozó: Bauer Sándor

Savuot

שבועות

Halákha, liturgia, minhág:

- Első nap esti ima csak sötétedés után, hogy meglegyen a hét *teljes* hét.
- Tóra-olvasás: Tízparancsolat.
- *Akdamut*, Tóra-olvasás előtt (Orleans-i R. Meir költeménye, 11. század).
- Rut könyve a második napon.

Magyarázatok: 1. Savuotkor játszódik. 2. David király savuotkor halt meg a hagyomány szerint.
3. Tóraadás = betérés. 4. Rut hűsége a zsidó nép hűségét szimbolizálja a Tórához.

- Tejes ételek első nap alatt:
- A zsinagóga díszítése növényekkel.

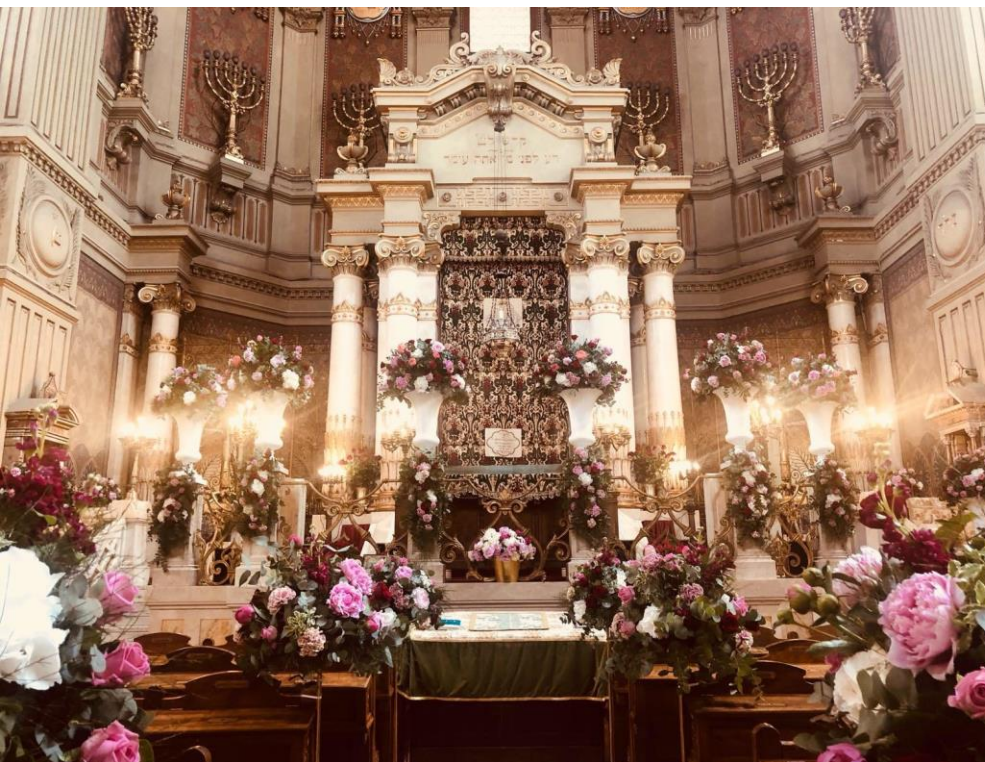
Énekek éneke 4,11: *Színméztől cseppegnek ajkaid, arám, méz és **tej** [kommentár: Tóra] van nyelved alatt; s ruhád illata olyan, mint a Libánon illata.*

Savuot שבועות

Magyarázat: a midrás szerint a Szináj kivirágzott a tóraadás tiszteletére.

Halákha, liturgia, minhág:

A zsinagóga díszítése növényekkel

Római nagyzsinagóga

M. D. Oppenheim festménye (1880)

Berlin

A zarándokünnepek jelentésrétegei

	PESZAH	SAVUOT	SZUKKOT
<i>természet</i>	tavaszi napéjegyenlőség, a tavasz kezdete	(késő tavasz)	ősz napéjegyenlőség, az ősz kezdete
<i>mezőgazdaság</i>	korai aratás	aratás	begyűjtés
<i>történelem</i>	kivonulás	tóraadás (posztbiblikus)	pusztai vándorlás
<i>teológia</i>	megváltás	kinyilatkoztatás	gondviselés

Feladat a következő hétre

Feladat a következő hétre

- Holnap reggelig felkerül egy teszt a Teamsbe.
- Max. 10 pont = a félév végi jegy 5%-a.
- Leadás a Teamsen belül.
- Határidő: április 14., szerda éjfél (23:59).

*Köszönöm a figyelmet,
viszlát jövő csütörtökön!*